

У 2020–2024 роках банки України адаптували свої кредитні політики у відповідь на економічні виклики. З початку року загальний обсяг кредитів МСБ в Україні зріс на 4,3% та станом на 01.07.2024 досяг 169 млрд грн (+5 млрд грн). Чисті гривневі кредити МСБ у річному вимірі зросли більш ніж на 25%, а їхня частка в чистому гривневому корпоративному кредитному портфелі до 60%.

Президент України та уряд підтримали розвиток малого бізнесу, запровадивши державну програму «Доступні кредити 5-7-9%». У рамках цієї програми фізичні та юридичні особи мають можливість отримати кредит на суму до 50 млн грн, з терміном погашення від 3 до 5 років, залежно від цілей фінансування. Відсоткова ставка встановлюється на рівні 5%, 7% або 9% залежно від розміру бізнесу, кількості робочих місць та цілей кредитування:

5% – для бізнесів, які мають виторг до 50 млн грн на рік і створили мінімум 2 нових робочих місця;

7% – для бізнесів із виторгом до 50 млн грн без обов’язкової вимоги щодо створення нових робочих місць;

9% – для бізнесів із виторгом до 100 млн грн.

254 підприємці отримали кредити за програмою «Доступні кредити» на суму 1,6 млрд грн. Лише за перші три тижні 2024 року банки надали бізнесу 787 кредитів на загальну суму 4,3 млрд грн. Всього з моменту запуску програми у лютому 2020 року видано майже 80 тисяч кредитів на суму 271 млрд грн.

У перші три тижні 2024 року найбільше кредитів було надано для поповнення обігових коштів – на суму 1,9 млрд грн. Крім того, банки видали 1 млрд грн. кредитів переробним підприємствам, 880 млн грн – бізнесу, що працює в зонах підвищеного воєнного ризику, та 544 млн грн – на реалізацію інвестиційних проєктів. Найчастіше кредитуються за програмою підприємства, що працюють у сферах:

- сільського господарства (49%);
- оптової та роздрібною торгівлі (26%);
- переробної промисловості (16%).

Отже, високий рівень ризику, недостатня фінансова грамотність та обмежена кількість заставних активів створюють значні виклики для кредитування МСБ в Україні. Це вимагає комплексного підходу з боку держави, банків та міжнародних організацій для покращення умов кредитування і підтримки розвитку малого та середнього бізнесу.

Література

1. Гребельник О. П., Нікіфорова Н. С. Банківські інструменти кредитування малого бізнесу. *Вісник Київського національного університету*. 2023. № 5. С. 21–30.
2. Державна служба статистики України. Статистичний бюлетень про кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за 2020-2024 роки. Київ, 2024.
3. Сагайдак І. О. Роль державної підтримки в кредитуванні малого бізнесу. *Банківська справа*. 2024. № 3. С. 19–27.
4. Світовий банк. Аналіз кредитних ризиків малого бізнесу в умовах економічної нестабільності. Вашингтон: Світовий банк, 2023.
5. Фінансовий портал України. Кредитування малого бізнесу в Україні: виклики та перспективи розвитку. URL: <https://finportal.ua/kredytuvannya>.
6. Довгаль Ю.С., Чечота М.А. Необхідність та сутність кредитування підприємств в Україні у сучасних умовах. *Економіка і фінанси*. 2014. №12. С. 46-51.

УДК 336.32

Клименко Ірина Віталіївна, Маркіна Софія Сергіївна, студентки

Науковий керівник: Биба В.В., к.т.н., доц.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Держава є одним із основних учасників економічного процесу як споживач товарів, робіт і послуг. Країни світу використовують публічні закупівлі як один із дієвих інструментів системи державної допомоги для забезпечення соціально-економічного розвитку та стабільного росту економіки, адже «публічні закупівлі виконують широкий спектр питань, соціального характеру: надають можливості для працевлаштування та гідної оплати праці, сприяють соціальній інтеграції, рівним можливостям для постачальників товарів і послуг, дотриманню корпоративної соціальної відповідальності, підтримують місцеве суспільно значуще виробництва та мають орієнтацію на набір і навчання в певних територіальних громадах» [1].

Тобто публічні закупівлі є інструментом, що дозволяє державі здійснювати належним чином свої функції, паралельно впливаючи на економічні відносини і створюючи сприятливі умови для розвитку певних галузей економіки [2]. Через здійснення публічних закупівель з боку держави відбираються найбільш оптимальна з точки зору якості та ціни система товарів, робіт та послуг, що дозволяє їй задовольнити потреби населення [3]. Досягнення ефективності виконання такого завдання є можливим через проведення неупереджених конкурентних процедур закупівель (відкриті торги, конкурентний діалог, торги з обмеженою участю та переговорна процедура закупівлі).

Протягом 2018–2020 років в Україні мав місце активний розвиток сфери публічних закупівель, який характеризувався зростанням кількості закупівель, замовників та учасників. Однак у 2022 році у зв'язку із військовою агресією та повномасштабним вторгненням Росії темпи зростання сповільнювалися й мали тенденцію до зниження. Попри це, важливо, що система публічних закупівель в Україні, незважаючи на воєнні дії, продовжує розвиватися [4].

В міжнародній практиці для характеристики публічних закупівель вживається термін “procurement”, під яким розуміється процес, завдяки якому органи державної влади, такі як державні відомства чи органи місцевого самоврядування, купують роботи, товари чи послуги у компаній [2].

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» під публічними закупівлями розуміється придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом [5].

Досліджуючи наукові підходи до трактування сутності закупівель товарів, робіт, послуг ми дійшли висновку, що в законодавстві та наукових працях існує плюралізм в підходах до їх визначення. Сьогодні для визначення цього терміну використовуються такі поняття як «публічні закупівлі», «електронні закупівлі», «державні закупівлі» і «державне замовлення». В окремих нормативно-правових актах та деяких наукових працях ці поняття ототожнюються, що на нашу думку є не завжди доцільним. Досить часто вчені також підходять до визначення сутності публічних закупівель через призму ефективності державного управління, прозорості процесів і соціально-економічного впливу на суспільство, що дозволило нам виділити економічний, юридичний, соціальний та управлінський підходи.

У наукових роботах прихильників економічного підходу публічні закупівлі часто розглядаються як засіб досягнення економічної ефективності державних витрат. Зокрема, науковці підкреслюють важливість конкурентного середовища, яке стимулює постачальників надавати найвигідніші пропозиції. Наприклад Амартія Сен, зосереджується на тому, що державні закупівлі можуть бути інструментом розподілу ресурсів, спрямованого на задоволення суспільних потреб, що відповідає принципам економічної ефективності та справедливості.

У правових дослідженнях публічні закупівлі розглядаються крізь призму законодавчих норм і регуляцій. Основний акцент робиться на правових визначеннях, принципах проведення тендерів і механізмах контролю. Науковці, аналізують чинні законодавчі акти та міжнародні норми, що регулюють процес закупівель, підкреслюючи їх важливість у боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості.

Деякі дослідники розглядають публічні закупівлі як інструмент для досягнення соціальних цілей, таких як підтримка малого та середнього бізнесу, створення робочих місць і розвиток місцевих громад. Праці в цьому напрямку підкреслюють, що публічні закупівлі можуть сприяти вирішенню соціальних проблем через включення умов про працевлаштування, екологічні стандарти та підтримку інновацій.

З погляду державного управління, публічні закупівлі розглядаються як процес, що потребує ефективного планування, моніторингу та управління. Дослідження підкреслюють важливість дотримання принципів відкритості, прозорості та підзвітності.

На нашу думку публічні закупівлі доцільно трактувати як регламентований процес придбання товарів, робіт і послуг державними установами та органами місцевого самоврядування, організаціями за державні кошти для задоволення суспільних потреб, що передбачає дотримання принципів прозорості, конкурентності та рівного доступу учасників. Цей процес спрямований на раціональне використання державних фінансових ресурсів, забезпечення економічної ефективності та підтримку соціальних і економічних цілей розвитку.

Література

1. Yevheniia Karpenko. The State Of Public Procurement in the Poltava Region. *Current issues of economic development: problems, perspectives, international experiences : International scientific conference (March 10-11, 2023. Klaipeda, Lithuania). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. 224 pages. P. 142-145.*
2. Здирко Н.Г. Теоретичні підходи до визначення поняття “публічні закупівлі” *Ефективна економіка*. 2019. Вип.12. С. 40 – 45.

3. Оврамець Ю. О. Адміністративно-правові процедури публічних закупівель в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2023. 282 с.

4. Юрій Е. О. Дослідження кількісних показників функціонування системи публічних закупівель в Україні. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2024. Том 87. № 2. С. 148–154.

5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

УДК 336.221

Никифорова Анастасія Вікторівна, студентка

Науковий керівник: Єгоричева С. Б., д.е.н., проф.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна в Україні стала не лише гуманітарною катастрофою, але й суттєвою економічною кризою. За даними Національного банку України, у 2022 році валовий внутрішній продукт країни скоротився на 29,1%, що є найгіршим показником за всю історію незалежності держави. Це призвело до значних втрат у бізнес-секторі, зокрема, за оцінками Міністерства економіки України, близько половини малих і середніх підприємств зупинили свою діяльність або працювали в умовах значного зниження обсягів виробництва. Одним із основних напрямів адаптації до нових умов стала зміна податкового законодавства. Податкові зміни, прийняті впродовж 2022-2024 років, спрямовані на полегшення навантаження на підприємств, особливо в умовах воєнного стану.

У 2022 році, з початком війни, уряд України вживав термінові заходи для підтримки бізнесу та економіки в умовах надзвичайного стану. Одним із перших рішень стало введення пільгових ставок для платників єдиного податку, що дозволило малому бізнесу знизити ставки до 2% від доходу. Це рішення стало важливим кроком, адже дало можливість підприємцям продовжувати свою діяльність навіть у складних умовах [1]. Крім того, уряд запровадив відстрочку податкових зобов'язань, що зменшило фінансовий тиск на підприємства. Встановлення мораторію на проведення перевірок також дало бізнесу можливість зосередитися на адаптації до нових умов, не витрачаючи ресурси на підготовку до перевірок. Для підприємств, які були змушені припинити свою діяльність через бойові дії, було введено пільги на сплату єдиного соціального внеску на період військового стану. Одночасно підприємства, що перемістилися в інші регіони або зазнали значних втрат, отримали можливість перейти на спрощену систему оподаткування без дотримання додаткових умов.

У першому кварталі 2022 року понад 15% українських підприємств тимчасово призупинили свою діяльність через бойові дії та руйнування інфраструктури. Уряд виділив понад 20 мільярдів гривень на підтримку малого та середнього бізнесу, зокрема, на пільгові кредити та допомогу для виплати зарплат працівникам. Близько 30% підприємств перейшли на нові форми оподаткування, що дозволило їм продовжувати діяльність навіть у критичних умовах.

До середини 2023 року економічна ситуація у країні почала стабілізуватися, хоча війна продовжувалася. Багато підприємств відновили свою діяльність, а уряд почав повертатися до довоєнних норм регулювання економіки [2]. Основні зміни цього року включали відновлення звичайних ставок податку на прибуток для всіх підприємств, за винятком тих, що працюють у зонах бойових дій або мають значні пошкодження від війни. Також продовжувався мораторій на проведення перевірок і вводилися автоматичні податкові канікули для підприємств, розташованих на тимчасово окупованих територіях. Статистика показала, що кількість підприємств, які повернулися до звичайної системи оподаткування, зросла на 12%. Приблизно 18% підприємств на тимчасово окупованих територіях продовжували свою діяльність завдяки автоматизованому підпорядкуванню, а 22% підприємств, які зазнали серйозних руйнувань, отримали відстрочку від сплати податків на суму понад 5 мільярдів гривень [3].

2024 рік став періодом продовження адаптації податкової системи до воєнного стану. Кабінет Міністрів прагнув зробити податкову політику більш гнучкою та орієнтованою на потреби суб'єктів підприємництва у зонах бойових дій та постраждалих регіонах. Особлива увага була приділена цифровізації податкових процесів, що значно спростило адміністрування та зменшило навантаження на бізнес. Серед основних змін цього року було введення пільг для підприємств, що зазнали великих втрат через війну, продовження мораторію на проведення податкових перевірок у зонах бойових дій та на тимчасово окупованих територіях, а також запровадження нових онлайн-інструментів для подачі податкових декларацій та сплати податків. Уряд також запропонував нові